

ГОДИШЊИ ИЗВЈЕШТАЈ О ПОЈАВАМА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА 2012. ГОДИНУ

САДРЖАЈ

I УВОДНА РИЈЕЧ	5
II ИНСТИТУЦИЈА ОМБУДСМЕНА И ОДЈЕЛ ЗА ЕЛИМИНАЦИЈУ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	6
III ОБАВЕЗУЈУЋА СНАГА ЗАБРАНЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ...	8
3.1. Међународни стандарди	8
3.2. Регионални инструменти	8
3.3. Домаћи прописи	10
IV АКТИВНОСТИ ПРЕДУЗЕТЕ НА ПРОМОЦИЈИ ЗАКОНА И САРАДЊА СА ИНСТИТУЦИЈАМА	12
V ПОСТУПАК ПО ЖАЛБИ И СТАТИСТИКЕ	15
5.1. Анализа запримљених жалби	15
VI ЗАПАЖАЊА ОМБУДСМЕНА У ПОГЛЕДУ ПОЈЕДИНИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	17
6.1. Мобинг.....	17
6.2. Дискриминација на националној основи.....	18
6.3. Дискриминација на основу образовања.....	19
6.4. Дискриминација Рома	20
6.5. Остали облици дискриминације.....	21
6.6. Илустративни примјери.....	22
VII МЈЕРЕ ЗА ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА ЗА ЗАШТИТУ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	28

I УВОДНА РИЈЕЧ

Сваки грађанин Босне и Херцеговине има право да ужива Уставом и законом загарантована права без дискриминације по било којем основу. Услов за обезбјеђивање приступа наведеној заштити је да држава као демократска творевина успостави ефикасан механизам заштите којем ће се моћи обратити свака жртва дискриминације и који ће обезбиједити да жалба грађанина буде третирана на озбиљан и повјерљив начин уз истовремено пуно уважавања дигнитета грађана.

Босна и Херцеговина је једна од држава која је својим унутрашњим законодавством регулисала забрану дискриминације по свим основама и у свим областима живота, те утврдила и механизме заштите. Међутим, у пракси, уживање права у Босни и Херцеговини не остварује се на равноправној основи и у једнакој мјери за сваког појединца.

Годишњи извјештај Институције омбудсмена о појавама дискриминације представља пресјек активности Институције за календарску 2012. годину и указује на трендове појава разних облика дискриминације са којима се грађани суочавају.

У складу са Законом о забрани дискриминације БиХ, чланом 7. став (2) тачка ф), Институција омбудсмена подноси овај извјештај Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине, Народној скупштини Републике Српске, Парламенту Федерације Босне и Херцеговине и Скупштини Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине.

Сви јавни органи на нивоу државе, ентитета, кантона и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, општинске институције и тијела, правна лица са јавним овлашћењима као и сва правна и физичка лица у свим областима живота обавезна су да обезбиједи примјену мјера из овог годишњег извјештаја, а пропуштање извршења ових мјера чини их одговорним за кршење људских права.

У Бањој Луци,
март, 2013. године

Омбудсмени БиХ

Љубомир Сандић

Јасминка Џумхур

Нивес Јукић

II ИНСТИТУЦИЈА ОМБУДСМЕНА И ОДЈЕЛ ЗА ЕЛИМИНАЦИЈУ СВИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине (у даљем тексту: Институција омбудсмена) независна је институција успостављена с циљем промовисања добре управе и владавине права, заштите права и слобода физичких и правних лица, која су гарантована Уставом БиХ и међународним споразумима, који се налазе у додатку Устава. Институција омбудсмена пружа физичким и правним лицима обавјештења о њиховим правима и обавезама, могућности судске и друге заштите, поступа по појединачним и групним жалбама, предлаже покретање поступака медијације, издаје препоруке када утврди повреду права и прати њихово извршавање.

Основ за рад и функционисање Институције омбудсмена су анекси IV и VI Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини од 14. децембра 1995. године, Закон о забрани дискриминације, Закон о слободи приступа информацијама и Закон о министарским именовањима, именовањима Савјета министара и другим именовањима Босне и Херцеговине,¹ те ентитетским законима о владиним и министарским именовањима.

Органи и институције имају обавезу да сарађују са омбудсменом и у том смислу су обавезни да пружају одговарајућу помоћ у истрази и вршењу контроле, да му омогуће приступ списима или документима, обављање личних разговора и разматрање потребних списа и докумената с циљем провјера навода жалби.²

У оквиру Институције омбудсмена дјелује посебан Одјел за елиминацију свих облика дискриминације чији је циљ да путем препорука и осталих одлука указује одговорним институцијама и службама на факторе који онемогућавају равноправан законски третман према свим грађанима БиХ и предлаже одговарајуће мјере за ефикасну правну интервенцију усмјерену на заштиту права грађана.

Поступак за заштиту од дискриминације пред Институцијом омбудсмена покреће се подношењем жалбе на једну од адреса наведених на званичној интернетској страници институције.³ Свако физичко или правно лице које тврди да има легитиман интерес може се обратити Институцији омбудсмена без икаквих ограничења. Националност, држављанство, мјесто боравка, пол, малољетност, етничко поријекло, религија, правна неспособност, затвор било које врсте и, уопште узевши, посебни односи са неким органом и зависност од неког органа владе не могу ограничити право улагања жалбе институцији. Жалба мора бити потписана и мора садржавати елементе назначене у обрасцу, а омбудсмени могу одлучити да прихвате жалбу поднесену на мање формалан начин, уколико установе да околности то захтијевају. Рад Институције омбудсмена по жалби је бесплатан за лице које јој се обрати и не захтијева помоћ савјетника или адвоката. Жалба Институцији омбудсмена или њена интервенција неће повући било какве кривичне, дисциплинске или друге санкције за подносиоца жалбе као ни било какву неугодност или дискриминацију за њега.⁴

¹ чланови 16. и 17. поменутог закона

² члан 25. Закона о омбудсмену за људска права БиХ

³ www.ombudsmen.gov.ba

⁴ члан 18. Закона о омбудсмену за људска права БиХ

Рок за подношење жалбе Институцији омбудсмена је 12 мјесеци након појаве чињеница, догађаја или одлука на које се странка жали, а рок за подношење тужбе суду према одредбама Закона о забрани дискриминације је три мјесеца од дана сазнања о учињеној повреди права, а најдуже једну годину од дана учињене повреде.

III ОБАВЕЗУЈУЋА СНАГА ЗАБРАНЕ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

3.1. Међународни стандарди

Забрана дискриминације садржана је у међународним конвенцијама које се директно примјењују у домаћем правном систему, у европским инструментима који се или директно примјењују или добијају правну снагу у поступку придруживања Босне и Херцеговине Европској унији, у Уставу Босне и Херцеговине, у Закону о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини као и у другим домаћим прописима који су усклађени са претходно наведеним законом.

Међународни споразуми који садрже забрану дискриминације су:

- Универзална декларација о људским правима (UDHR)⁵,
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима (ICCPR)⁶,
- Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (ICESCR),
- Конвенција о укидању свих облика расне дискриминације (CERD)⁷,
- Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (CEDAW)⁸,
- Конвенција која се односи надискриминацију у погледу запошљавања и занимања (ILO-C-111),
- Конвенција о заштити права радника миграната и чланова њихових породица,
- Конвенција о праву дјетета (CRC),
- Конвенција о правима особа са инвалидитетом и
- Конвенција Унеска против дискриминације у области образовања

3.2. Регионални инструменти

Забрана дискриминације дефинисана је и Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, која се, заједно са њеним протоколима, директно примјењује и има приоритет над свим осталим законима у БиХ.

Европска конвенција за заштиту основних људских права и слобода (ЕКЉП) нуди заштиту права свима онима који су под надлежношћу земаља потписница. Један од најснажнијих међународних механизма за заштиту људских права због посједовања механизма примјене, ЕКЉП гарантује широк спектар углавном грађанских и политичких права, укључујући:

- право на живот (члан 2), живот без насиља (члан 3), живот без ропства (члан 4)
- слободу мишљења (члан 9), изражавања (члан 10) и право на мирне скупове (члан 11)
- слободу кретања (Протокол бр. 4, члан 2)

Сви људи који живе у земљама чланицама Савјета Европе уживају права из Конвенције, без обзира на пол, расу, боју коже, језик, религију, политичко или друго опредјељење,

⁵ Чланови 1. и 2.

⁶ Члан 2. понавља формулацију из Универзалне декларације, док се у члановима 14. и 19. гарантује једнакост свим лицима у судском поступку односно право на учешће у јавном животу. У члану 26. Пакта утврђује се сљедеће: «Сва лица су једнака пред законом и имају право, без икакве дискриминације, на једнаку законску заштиту. Закон треба да забрани сваку дискриминацију и да гарантује свим лицима једнаку и дјелотворну заштиту против дискриминације било на основу расе, боје коже, пола, језика, вјере, политичког и другог мишљења, националног и друштвеног поријекла, имовине, рода или било које друге околности».

⁷ Члан 2.

⁸ Члан 2.

национално или друштвено поријекло, припадност националној мањини, власништво или неки други статус. У вријеме рата или других јавних пријетњи нацији, државе чланице могу се оградити од обавеза у тој мјери колико је потребно, међутим изузевши право на живот и право на живот без мучења или ропства. Генерални секретар Савјета Европе мора бити обавијештен о било којем одступању од обавеза.

Након што је постала чланица Савјета Европе од априла 2002. године, БиХ је ратификовала ЕКЉП, те тако преузела обавезу на регионалном нивоу да у складу са чланом 1. ЕКЉП обезбиједи права и слободе гарантоване тим документом свим лицима на својој територији.

У члану 14. Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода утврђено је да се “уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбјеђује без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или социјално поријекло, веза са неком националном мањином, имовно стање, рођење или други статус”.

Протокол бр. 12 уз наведену конвенцију, који је Босна и Херцеговина ратификовала 29. 07. 2003. године, а који је ступио на снагу 01. 04. 2005. године, проширује забрану дискриминације са права и слобода предвиђених у Конвенцији на “уживање свих права предвиђених законом...” Прва пресуда којом се примјењује Протокол бр. 12 је пресуда у предмету *Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине*.

Забрана дискриминације у појединим областима регулисана је и директивама Европске уније. Директиве представљају законодавне акте ЕУ којима се од држава чланица захтијева одређени резултат без навођења начина на који је потребно постићи тај резултат:

- Директива о расној једнакости – Директива Савјета ЕУ 2000/43/ЕЦ од 29. јуна 2000. године којом се примјењује принцип једнаког поступања према свим лицима без обзира на расно или етничко поријекло
- Директива о запошљавању – Директива Савјета ЕУ 2000/78/ЕЦ од 27. новембра 2000. године којом се успоставља општи оквир за једнако поступање у погледу запошљавања и струке
- Директива о једнакој плати – Директива Савјета ЕУ 75/117/ЕЦ од 10. фебруара 1975. године о усклађивању закона држава чланица у погледу примјене принципа једнаке плате за жене и мушкарце
- Директива о равноправности полова – Директива Савјета ЕУ 2004/113/ЕЦ од 13. децембра 2004. године којом се примјењује принцип једнаког поступања према женама и мушкарцима у приступу и добијању добара и услуга
- Директива о терету доказивања – Директива Савјета ЕУ 97/80/ЕЦ од 15. децембра 1997. године о терету доказивања у случајевима дискриминације по основу пола
- Директива о једнаком поступању при запошљавању – (прерађена) – Директива 2006/54/ЕЦ Европског парламента и Савјета ЕУ од 5. јула 2006. године о примјени принципа једнаких могућности и једнаког поступања према мушкарцима и женама у погледу запошљавања и струке. Ова директива представља обавезу БиХ као државе која се налази на путу придруживања Европској унији.

3.3. Домаћи прописи

Устав БиХ прописује да ће „Босна и Херцеговина и оба ентитета обезбиједити највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода...“⁹, те да „права и слободе предвиђени у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и у њеним протоколима се директно примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим осталим законима“.¹⁰

Устав БиХ надаље утврђује да је „уживање права и слобода, предвиђених у овом члану или у међународним споразумима наведеним у Анексу I овог устава, обезбијеђено свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којем основу као што су пол, раса, боја, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.“

Законом о забрани дискриминације, који је ступио на снагу 5. августа 2009. године, створен је свеобухватан оквир грађанских и управних прописа за заштиту од дискриминације. Осим забране различитог поступања по било којем основу, законом је направљена дистинкција између непосредне и посредне дискриминације, те су утврђени као посебни облици дискриминације: узнемиравање, полно узнемиравање, мобинг, сегрегација, издавање налога другима за вршење дискриминације, помагање другима приликом дискриминације и виктимизација. Законом је одређена и област примјене, а као централна институција за заштиту од дискриминације одређена је Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине. Законом су, такође, прописани управни и судски поступци за заштиту од дискриминације, те предвиђене прекршајне одредбе за поступања супротна том закону, укључујући непоступање по препорукама Институције омбудсмена.

На жалост, и приликом примјене Закона о забрани дискриминације поновила се пракса да се закони веома лако усвајају, док изостају ефикасне мјере с циљем обезбјеђивања њихове примјене. Иако је чланом 7. став 5. Закона о забрани дискриминације прописано да ће у буџет Институције омбудсмена бити уврштена посебна буџетска ставка неопходна за функционисање специјалног одјела/специјалних одјела за борбу против дискриминације, то се у буџету за 2010. и за 2011. годину није десило, због финансијских ограничења која су наметнута Институцији омбудсмена привременим финансирањем. Ова ограничења нарочито се одражавају на питања промоције закона, праћења судских поступака везаних за дискриминацију, спровођење истраживања из области дискриминације и усклађивања закона.

Овакав приступ примјени једног новоуспостављеног механизма за који на глобалном нивоу постоји веома низак ниво правне праксе значајно утиче на ефикасност примјене закона и у умањује могућност Институције омбудсмена да у потпуности извршава своје Законом утврђене обавезе. Као резултат, иако је од усвајања Закона прошло више од двије године, донесена је свега једна правоснажна судска пресуда за дискриминацију, и то у Кантоналном суду у Мостару,¹¹ као и једна неправоснажна судска пресуда за дискриминацију у Општинском суду у Ливну.¹²

⁹ Члан II 1 и 2 Устава БиХ - Људска права и међународни стандарди

¹⁰ Члан II 1 и 2 Устава БиХ - Људска права и међународни стандарди

¹¹ Број: П 58 0 П 056658 09 П

¹² Број: 68 0 П 017561 11 П

И поред свих напора које је Институција омбудсмена уложила у промоцију Закона о забрани дискриминације, а што се може видјети из сталног пораста броја жалби који се региструју у Институцији омбудсмена, и даље је присутна потреба за подизањем свијести о овом правном инструменту, посебно у дијелу у којем ће се обезбиједити ефикасна примјена одредаба закона који се односи на судску заштиту.

IV АКТИВНОСТИ ПРЕДУЗЕТЕ НА ПРОМОЦИЈИ ЗАКОНА И САРАДЊА СА ИНСТИТУЦИЈАМА

Како су омбудсмени уочили недостатак информисаности грађана о Закону о забрани дискриминације, у току 2012. године настављене су активности на промоцији и информативним кампањама које су усмјерене ка надлежним институцијама и јавности. Нажалост, ограничена средства и капацитети Институције омбудсмена умањили су могућност дјеловања институције у промоцији, тако да је то дјеловање у 2012. године као и у претходним годинама углавном било у оквиру активности које су организовале друге организације и институције.

Током 15. и 16. марта, а потом 9. октобра 2012. године представници Институције омбудсмена учествовали су на радионици у организацији Министарства за људска права и избјеглице БиХ и ОЕБС-а, с циљем израде извјештаја о стању људских права у БиХ, а у складу са чланом 8. став 3. Закона о забрани дискриминације БиХ. Радионица је била подијељена у четири тематска модула, а као резултат размијењене су информације и усвојени предлози за унапређење стања људских права у Босни и Херцеговини (интензивирање консултативних процеса са невладиним организацијама, поштовање препорука омбудсмена, ефикасније извршавање судских одлука и усклађивање закона са Законом о забрани дискриминације).

У организацији европских полицијских структура и МУП-а РС, 21. и 22. марта 2012. године организован је дводневни семинар о теми: “Кривична дјела почињена из мржње” намијењен едукацији тужилаца и полицијских инспектора свих нивоа у БиХ. Нагласак је стављен на детерминисање мржње као појаве и њеног манифестовања приликом вршења кривичних дјела, али и практично дјеловање полиције на превенцији, као и препознавање ове врсте побуда приликом сазнања о извршењу кривичних дјела у земљама из којих предавачи долазе, конкретно Уједињеног Краљевства, Шпаније, Аустрије и Пољске.

Дана 27. марта 2012. године у Витезу је одржана конференција о теми: “Родна питања у реформи сектора безбједности”, коју је организовала Алумни асоцијација Центар Џорџ Маршал у Босни и Херцеговини, у сарадњи са Центром Џорџ Маршал, те уз подршку Штаба НАТО-а у Сарајеву, Центра за безбједносне студије из Сарајева и других невладиних организација. На конференцији је, између осталог, закључено да је свијест о родном питању у области безбједности веома важна за стабилност и мир у друштву, а посебно у постконфликтним друштвима и процесима помирења.

На Правном факултету Универзитета у Бихаћу, 05. 04. 2012. године, организован је округли сто под називом: „Контроверзе примјене новог закона о судским таксама УСК-а, могућа повреда основног људског права на приступ суду“. Примјеном новог закона о судским таксама у Унско-санском кантону предвиђене су вишеструко скупље таксе за разлику од других кантона, па су представници омбудсмена дигли глас против такве одлуке којом се сиромашни грађани лишавају могућности да траже правду на суду. По завршетку округлог стола дата је изјава за ТВУСК и ТВ 037, у смислу да је право државе да обезбиједи наплату судских трошкова због покретања правосудног механизма на захтјев странке, али да то не

смије чинити науштрб основних људских права, те да треба користити друге механизме који јој стоје на располагању.

У Сарајеву је 15. и 16. маја 2012. године одржан низ обука у којима су учествовали правници запослени у Институцији омбудсмена, а које су биле посвећене међународним стандардима дискриминације и пракси Европског суда за људска права, истраживању појединих случајева уз представљање искустава тијела за остваривање равноправности из Словеније, мобингу и судској пракси рјешавања случајева дискриминације.

Представници Одјела за елиминацију свих облика дискриминације учествовали су у обиљежавању Дана против хомофобије (16. и 17. мај 2012), у организацији Сарајевског отвореног центра. У дискусијама и на састанцима са представницима дипломатског кора у Сарајеву и учесницима скупа из земље и иностранства, представници Институције омбудсмена су указали на појаве дискриминације са којима се припадници LGBT популације најчешће сусрећу, а које се односе на хомофобичне изјаве и натписе у медијима, осуду и неприхватање од шире јавности, недостатак директне подршке власти и непотпуно спровођење Закона о забрани дискриминације.

У организацији Мисије ОЕБС-а, 6. јуна 2012. године, представници Одјела гостовали су у радијској емисији на РТВ-у Унско-санског кантона „На заједничкој фреквенцији“, која је посвећена појму и борби против дискриминације. Након једночасовног излагања свих учесника (ОЕБС, Удружење лица са инвалидитетом УСК) режија је примала питања слушалаца на која је одговорено у складу са мандатом Институције омбудсмена.

Током петодневног боравка у Републици Чешкој (10-14.12.2012, Праг и Брно), представници Институције омбудсмена имали су прилику да се упознају са радом омбудсмена Чешке а посебна пажња посвећена је питању борбе против дискриминације кроз стратешко парничење. Иста тема била је предмет округлих столова у Сарајеву (20. и 21. јуни 2012) и Бањалуци (31. октобар и 1. новембар 2012) које је организовала чешка невладина организација „*Poradna pro občanstvi, občanska a lidska prava*“, уз подршку Министарства иностраних послова Републике Чешке у кооперацији са невладином организацијом "Ваша права БиХ".

На састанку са представницима ОЕБС-а (24. 10. 2012. у Сарајеву) разговарано је о појединачним предметима који су имали медијску пажњу, у којима је Институција омбудсмена утврдила кршење права и издала препоруке, а представници Мисије ОЕБС-а понудили помоћ у праћењу извршења путем својих канала комуникације.

На састанку са представницама независне, неполитичке и непрофитне организације Сарајевски отворени центар – СОЦ (9. новембра 2012. Сарајево) указано је на недостатке у терминологији Закона о забрани дискриминације БиХ, којим се забрањује дискриминација на основу "полног изражавања или оријентације", умјесто "сексуалне оријентације и родног идентитета." На састанку је истакнуто да је дискриминација LGBT особа у нашем друштву присутнија него што то приказује број запримљених жалби у надлежним институцијама, и закључено је да је Институција омбудсмена са СОЦ-ом и раније остварила добру сарадњу учешћем на обуци о злочинима из мржње и Закону о забрани дискриминације за LGBT активисте у БиХ у организацији СОЦ-а и ОЕБС-а, и учешће на Првој школи LGBT права за студенте у организацији СОЦ-а уз подршку ИЛГА-Европе, те кроз рад на увођењу новог анкетног упитника од Завода за трансфузијску

медицине Федерације Босне и Херцеговине, те да свакако и даље остаје и отворена за различите видове сарадње.

Током презентације извјештаја “Борба против кривичних дјела почињених из мржње - анализа инцидената мотивисаних предрасудама у Босни и Херцеговини, са препорукама”, који је издала Мисија ОЕБС-а у Босни и Херцеговини (13. новембар 2012) у хотелу "Сарајево", идентификовано је да су ова дјела најчешће усмјерена против сљедећих категорија становништва и објеката: повратничких заједница; вјерских и сакралних објеката; припадника сексуалних мањина; Рома.

Дана 20. 03. 2012. године Институција омбудсмена била је домаћин и организатор састанка са представницима невладиних организација које се баве заштитом људских права и борбом против дискриминације, који је одржан у сједишту Институције у Бањалуци. Циљ састанка био је да се организације цивилног друштва упознају са Извјештајем о појавама дискриминације за 2011. годину и да се осмисли простор за размјену искуства и изазова са којима се цивилни сектор и Институција омбудсмена за људска права суочавају приликом примјене Закона о забрани дискриминације БиХ. Закључено је да постоји добар правни оквир, али да треба јачати положај и значај цивилног друштва, јачати односе између владиног и невладиног сектора, ослободити жртве дискриминације плаћања судских трошкова када покрећу судске поступке, али и повећати активизам угрожених категорија.

Рад Институције на сузбијању дискриминације промовисан је и у саопштењима за радио и телевизијске емисије, гостовањима у емисијама и давањем изјава, достављањем информација различитим научноистраживачким центрима у земљи и иностранству, достављањем сугестија Канцеларији високог комесара за људска права Уједињених нација у процесу консултација под називом „Повезивање и синергија о питањима насиља над женама и дјевојкама: међудржавни процес“ пред Савјетом за људска права у Женеви (15. новембар 2012.), попуњавањем упитника у вези са реализацијом Препоруке CM/Rec(2010)5 Комитета министара Савјета Европе о мјерима предузетим у борби против дискриминације на основу сексуалне оријентације и родног идентитета (30. новембар 2012), достављањем коментара на нацрт Препоруке бр. 14 Савјета Европе везано за борбу против расизма и расне дискриминације у запошљавању (20. април 2012).

V ПОСТУПАК ПО ЖАЛБИ И СТАТИСТИКЕ

Поступак по појединачним жалбама грађана представља најзначајнији вид заштите људских права.

5.1. Анализа запримљених жалби

Током 2011. године Институција омбудсмена је запримила 191 жалбу, док је у извјештајом периоду за 2012. годину у Институцији омбудсмена регистровано 257 жалби. Дакле, евидентан је пораст броја жалби на дискриминацију (за 33%), као резултат наставка интензивне промотивне кампање коју су предузели Институција омбудсмена и друге организације из домена заштите људских права и борбе против дискриминације. Поређења ради, у 2010. години запримљено је 135 жалби на дискриминацију, а у 2009. години 156 жалби.

КАНЦЕЛАРИЈЕ	ЗАПРИМЉЕНИ ПРЕДМЕТИ	ПРЕДМЕТИ У РАДУ	ЗАВРШЕНИ ПРЕДМЕТИ
Бања Лука	105	42	63
Брчко	18	12	6
Мостар	7	6	1
Сарајево	123	69	54
Ливно	4	2	2
Укупно у Одјелу	257	131	126

Табела 1: Приказ запримљених жалби у Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације у 2012. години

У структури запримљених жалби, далеко највећи број жалби односи се на повреде права из области радних односа, тачније на мобинг - 81. Дакле, у односу на 2011. годину број предмета из области мобинга се повећао за 99%, односно за 40 предмета.

Затим, по бројности жалби регистрованих у Одјелу, могу се поменути жалбе на дискриминацију на основу националног и социјалног поријекла - 30, на основу етничке припадности - 26, на основу образовања - 19, узнемиравања - 9, на основу друштвеног положаја и пола - 13, на основу политичког или другог увјерења - 14, на основу чланства у синдикату или другом удружењу и на основу везе са националном мањином - по 3 жалбе.

Од 257 запримљених жалби, ријешено је 126, док је у раду из 2012. године остао још 131 предмет. Из 2010. и 2011. године пренесено је 147 жалби. По поменутих предметима се током 2012. године поступало, те је архивирано 69 предмета. У раду пред Институцијом омбудсмена у Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације остало је 78 предмета.

Дакле, у 2012. години Одјел је поступао по 404 предмета. Ријешено је укупно 195 предмета, док је у раду остала укупно 209 предмета.

Од укупно 35 издатих препорука из дјелокруга Одјела, 9 препорука се односи на мобинг, 4 препоруке се односе на дискриминацију на основу друштвеног положаја и пола, по 3

препоруке се односе на узнемиравање, дискриминацију на основу етничке припадности, дискриминацију на основу националног и социјалног поријекла, 2 препоруке на дискриминацију на основу политичког или другог увјерења, те по 1 препорука за дискриминацију на основу везе са националном мањином и на основу образовања.

ОБЛИЦИ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ / КАНЦЕЛАРИЈЕ	САРАЈЕВО	БАЊА ЛУКА	БРЧКО	МОСТАР	ЛИВНО	УКУПНО
Узнемиравање	4	5	0	0	0	9
Сполно узнемиравање	0	0	0	0	0	0
Мобинг	46	25	6	3	1	81
Сегрегација	0	1	0	0		1
Издавање налога и помагање другима приликом дискриминације	0	2	0	0	0	2
Подстицање на дискриминацију	1	1	0	0	0	2
На основу расе	0	0	0	0	0	0
На основу боје коже	2	0	0	0	0	2
На основу језика	1	0	0	0	0	1
На основу вјере	1	1	0	0	0	2
На основу етничке припадности	12	14	0	0	0	26
На основу националног или социјалног поријекла	16	10	3	1	0	30
На основу везе са националном мањином	1	1	0	1	0	3
На основу политичког или другог увјерења	4	8	1	1	0	14
На основу имовног стања	0	1	0	0	0	1
На основу чланства у синдикату или другом удружењу	1	1	0	0	1	3
На основу образовања	6	10	2	0	1	19
На основу друштвеног положаја и пола	1	9	2	0	1	13
На основу полног изражавања или оријентације	3	1	0	0	0	4
Остало	24	5	3	1	0	33

Табела 2: Приказ запримљених жалби по канцеларијама и облицима дискриминације

VI ЗАПАЖАЊА ОМБУДСМЕНА У ПОГЛЕДУ ПОЈЕДИНИХ ОБЛИКА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

6.1. Мобинг

У Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације у 2012. години запримљена је 81 жалба која се односи на мобинг.

У односу на 2011. годину, када је запримљена 41 жалба, у 2012. години као посматраном извјештајном периоду, запримљена је 81 жалба, што је значајно повећање броја притужби из ове категорије права, и то за 99%.

Иако је број обраћања грађана овој институцији због мобинга знатно повећан, тај број и даље није стварни показатељ стања у БиХ. Институција омбудсмена долази до оваквог закључка на основу свједочења странака и медијских написа, када најчешће на свјетло излазе најтеже посљедице мобинга.

Чињеница је да има пуно грађана који су данас изложени мобингу, али се не обраћају Институцији нити траже судску заштиту из страха да би у том случају могли остати без посла. Упоредјујући статистике из претходних година, евидентно је да је мобинг у порасту, чему доприносе тешка економска ситуација, висока стопа незапослености, лоше уређено тржиште рада и недостатак капацитета надлежних инспекција.

Жртве мобинга су такође изложене стресу јер мобинг оставља посљедице по њихово здравље, а уз жалбу Институцији често се прилажу мишљења психолога, психијатара или других стручних лица, као и искази свједока. Олакшавајућа околност за жртву мобинга огледа се у чињеници да је терет доказивања на наводном прекршиоцу. У пракси, прекршилац је лице на позицији моћи у односу на жртву, и чини све како би оповргао постојање мобинга, позивајући се на своја права која произлазе из разних интерних и општих аката.

Током спровођења поступка испитивања основаности жалби, омбудсмени су успјешно сарађивали са послодавцима у јавном и приватном сектору који су благовремено достављали тражена изјашњења и обавјештења о стању у предметима, а надлежене инспекције рада су у сваком случају поступиле по дописима Институције омбудсмена, те предузели неопходне истражне радње.

Слично као и у претходном извјештајном периоду, грађани су се Институцији омбудсмена најчешће обраћали због непријатељског окружења на радном мјесту, вријеђања и омаловажавања од надређених, спречавања напредовања у служби, селективног и непотпуног остваривања права из радног односа у погледу коришћења годишњег одмора, права на стручно усавршавање и накнада за рад.

Најчешће пријављивани облик мобинга је тзв. вертикални мобинг који постоји када претпостављени злоставља једног одређеног радника, док се знатно мањи број жалби односи на хоризонтални мобинг, тј. мобинг између радника на једнаком положају по хијерархији. У сваком случају, циљ мобинга је да се запослени присиле да напусте радно мјесто и тако економски још више деградирају.

Означени одговорни органи у својим изјашњењима Институцији омбудсмена наводили су да су наводи подносилаца жалби неистинити, да се послови понекад обављају у промијењеним условима због специфичности рада, да се строго поштују одредбе Закона о раду и колективних уговора те да су подносиоци жалбе својим поступцима сами допринијели непријатељској атмосфери и окружењу на радном мјесту.

У немалом броју случајева, Институција омбудсмена се обраћала надлежним инспекцијама рада, како би се са што већом дозом извјесности утврдило чињенично

стање те донијела одговарајућа одлука, јер се из непосредног изјашњавања двије супротстављене стране није могао донијети поуздан закључак о постојању одговорности. Оно што је заједничко за све жртве мобинга је да су посљедице вишеструке. Проблеми и нездрава атмосфера на послу су разлог сталних боловања и повратак на посао је све упитнији, што може довести до добровољног отказа због потпуне исцрпљености или до добијања отказа. Након губитка запослења појављују се нови проблеми у вези са проналажењем новог посла јер мобинг доводи до губитка самопоштовања и губитка социјалне улоге, што се одражава и на пословни и на породични живот.

Ако се жртва мобинга одлучи на покретање парничног поступка против злостављача, већ осиромашени кућни буџет због избивања са посла, боловања, отказа или специјалистичких прегледа додатно се умањује за трошкове адвоката и судске таксе, што доводи до још тежег стања жртве.

У периоду извјештавања, Институција омбудсмена је учествовала у два раније покренута прекршајна поступка против послодаваца, када су жртве биле изложене додатном кажњавању и посљедицама, због чињенице да су користиле правне поступке за заштиту од дискриминације. У оба случаја ради се о јавним органима, гдје су запослени трпјели узнемиравање на радном мјесту којим се деградирао њихов радни статус, од стране непосредно надређених. Оваква могућност изричито је предвиђена Законом о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини, а Институција омбудсмена прибјегава оваквим мјерама у крајњем случају, када се ради о најтежим облицима виктимизације, тј. када је лице суочено са отказом или пријетњом отказом због чињенице да је стало у заштиту својих права. Као резултат пријава од омбудсмена, надлежни првостепени судови су донијели одлуке којима се кажњавају одговорна физичка и правна лица високим новчаним казнама. У поступку по жалби, другостепени судови су укинули првостепене пресуде и вратили поступак на поновно одлучивање, због формалних али и суштинских недостатака. Недовољан сензибилитет судија за суђења у предметима дискриминације, а нарочито мобинга, може обесхрабрити вјеру у дјелотворност правних лијекова који стоје на располагању жртви.

6.2. Дискриминација на националној основи

У Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације у 2012. години запримљено је 30 жалби на дискриминацију на основу националног и социјалног поријекла.

У односу на 2011. годину, када су запримљене 43 жалбе, у 2012. години као посматраном извјештајном периоду видљиво је смањење броја притужби из ове категорије права, и то за 30%.

У 2012. години највећи број жалби односио се на дискриминацију на националној основи код поступака запослења и конкурсних процедура, именовања на руководећа мјеста, права из области становања те обављања привредних активности и јавних услуга.

Институција омбудсмена као основ за регистрацију поднесене жалбе у бази користи искључиво наводе странке истакнуте у самој жалби, док се у пракси, током истраге, често деси ситуација да ти наводи не буду потврђени. Ово је значајно када се говори о дискриминацији на националној основи и тешкоћама у утврђивању ове дискриминације јер је потребно доказати да је неко другачије третиран у остваривању неког свог права само због своје националне припадности. Приликом доказивања ове врсте дискриминације значајан фактор свакако представљају статистички подаци који, нажалост, у БиХ нису у потпуности доступни, због чињенице да је посљедњи попис становништва био 1991. године. Чињеница је да Закон о забрани дискриминације прописује да је терет доказивања на субјекту који је у жалби означен као кршилац права,

али недовољно развијена спознаја снаге ове законске одредбе умањује њену примјену у пракси, тако да Институција омбудсмена у комуникацији често добија парцијалне и уопштене одговоре, чиме се успорава поступак по жалби. Посљедица тога је да је жалба регистрована у Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације, а да се у току истраге утврди да заиста постоји повреда неког права жалиоца, али да се не ради о случају дискриминације, или да се она није могла доказати.

Посебан проблем представља заступљеност конститутивних народа у органима јавне власти. Овај принцип заснован је на паритету доминантних етничких група у Босни и Херцеговини, према попису из 1991. године, али његова примјена је повезана са различитим тешкоћама које се јављају у пракси. Сваки грађанин има право да одбије да се изјасни по националној основи приликом заснивања радног односа, што онда доводи до непотпуних или непрецизних статистичких података, на основу којих би се могло утврдити да ли је једна одређена група доведена у неповољнији положај у односу на другу. Нико такође не може забранити појединцу да промијени своју етничку оријентацију, што евентуално може постати предмет злоупотребе приликом конкурисања на високе јавне функције, када резултат именовања буде руковођен разлозима опортунитета а не једнаке заступљености бројчано инфериорније етничке групе.

Анализом стања на терену и на основу запримљених жалби, омбудсмени утврђују да се повратници и расељена лица често суочавају са социјалним искључивањем, неједнаким приступом социјалним услугама због недостатка адекватних мјера које обезбјеђују одрживи повратак, што се нарочито односи на област запошљавања. Омбудсмени такође уочавају да у појединим случајевима судски и управни поступци трају знатно дужи када су странке или подносиоци захтјева повратници који настоје да остваре неко своје право. Иако се не може са сигурношћу утврдити дискриминаторски мотив, првенствено због чињенице да у урбаним срединама правосудни и управни органи поступају у великом броју предмета што умањује њихову ефикасност, омбудсмени су у таквим случајевима пошли од претпоставке да се не може искључити дискриминаторски мотив и издавали су препоруке да се поступци мериторно окончају.

6.3. Дискриминација на основу образовања

У Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације у 2012. години запримљено је 19 жалби на дискриминацију на основу образовања.

У односу на 2011. годину, када је запримљено 11 жалби, у 2012. години као посматраном извјештајном периоду, видљиво је повећање броја притужби из ове категорије права, и то за 72%.

Омбудсмени налазе да је повећање броја жалби из ове категорије првенствено везано за проблеме и недоумице у вези са примјеном Болоњског процеса у области високог образовања, који се јављају приликом конкурисања на јавне позиције.

У поступању по појединачним жалбама грађана омбудсмени су утврдили да органи државне службе још нису донијели нове правилнике о унутрашњој организацији усклађене са Законом о високом образовању и забраном дискриминације грађана на основу чињенице да су поједини стекли дипломе по „старом систему“ а поједини по болоњском систему.

Омбудсмени БиХ сматрају да чињеница да правилници органа државе службе нису усклађени са Законом и Уставом не значи да та права и одговорности не постоје и да се због тога Закон не треба спроводити, јер је циљ функционисања свих органа власти у БиХ спровођење донесених закона, а не пропуштање да се они спроводе.

Омбудсмени БиХ такође наглашавају да се подзаконским актима не може сужавати обим права утврђених законом, јер би такво стање могло имати за посљедицу самовољу појединаца/представника власти, а код грађана стварати осјећај правне несигурности и неповјерења у демократске институције које функционишу на принципу легалитета и владавине права.

Искључивање из учешћа у јавној конкуренцији на запошљавање на позиције државних службеника у органима државне службе особа које су високо образовање стекле по болоњском програму образовања представља дискриминацију високог образовања стеченог по болоњском програму образовања и онемогућавање права на запослење под једнаким условима за низ младих и талентованих кадрова, те њихово довођење у неравноправан положај, услед околности на које нису могли утицати. Такво поступање супротно је Уставу БиХ и Закону о забрани дискриминације.

У појединим случајевима група студената са завршеном вишом стручном спремом медицинског и лаборантског техничара изјавила је жалбу због чињенице да не могу полагати стручни испит за област здравства нити обављати приправнички стаж у здравственим установама, с обзиром да је правилником њихова област сврстана у техничке науке. Институција омбудсмена издала је препоруку надлежним министарствима (просвјете и здравства) да у међусобној координацији и у сарадњи са представницима студената састави измјене и допуне правилника којима би се овој категорији омогућио приступ тржишту рада за који су се школовали, што је и урађено.

6.4. Дискриминација Рома

У Одјелу за елиминацију свих облика дискриминације у 2012. години запримљене су три жалбе на дискриминацију на основу везе са националном мањином.

У односу на 2011. годину, када је запримљено 9 жалби, у 2012. години као посматраном извјештајном периоду, видљиво је смањење броја притужби из ове категорије права, и то за 67%.

Жлабе из ове категорије претежно се односе на дискриминацију Рома, као најбројније националне мањине у БиХ. Чињеница да је дошло до смањења обраћања ромске популације Институцији омбудсмена никако не упућује на закључак да је њихов положај знатно побољшан.

Роми су и даље у незавидном економско-социјалном положају јер већина њих не може физичку егзистенцију обезбиједити без социјалне помоћи, а у великој мјери нису здравствено осигурани, веома мали број има посао или сталан извор прихода а велики број ромске дјеце не иде у школу. Роми су такође и најчешће дискриминирани национална мањина, а до неједнаког третмана ове популације долази у области запослења, образовања, пружања јавних услуга и приступа мјестима јавног окупљања. Број изјављених жалби Институцији омбудсмена не одражава ни приближан стварни број случајева дискриминације Рома, управо због чињенице да живе на маргинама друштва, што утиче и на могућност коришћења правних лијекова и законских механизма за заштиту својих права.

Дискриминација Рома произлази управо из дубоко укоријењених предрасуда и стереотипа о Ромима који се доживљавају као „просјаци“, „разбојници“, „необразовани“ ...што додатно доприноси њиховој маргинализацији.

Неопходно је да држава настави да предузима институционалне напоре, првенствено с циљем образовања Рома, јер то је од суштинског значаја за ослобађање њихових потенцијала и пружања младим Ромима стручности која им је потребна да би избјегли зачарани круг дискриминације, искључености из друштва и сиромаштва.

Омбудсмени поздрављају чињеницу да медији у Босни и Херцеговини благовремено реагују у случају јавних инцидената дискриминације Рома, што је значајан корак ка промјени свијести становништва и прихватању ове националне групе као равноправне.

6.5. Остали облици дискриминације

У периоду извјештавања Институција омбудсмена се суочила и са дискриминацијом на основу пола. Низ општина организовао је лигу у малом фудбалу, а дјеца су могла учествовати ако сама или преко оца имају пребивалиште у једној од општина учесница. Давање могућности за наступ на турниру играчима који вуку поријекло по оцу из мјесне заједнице, те ускраћивање такве могућности играчима који вуку поријекло по мајци из те заједнице представља непосредан облик дискриминације према члану 3. тачка 1. Закона о забрани дискриминације и директан облик дискриминације према члану 4. тачка 1. Закона о равноправности полова у Босни и Херцеговини. Издата је препорука Међукантоналној координацији за општинска такмичења мјесних заједница – насеља (Лига Херцеговине) да, узимајући у обзир налаз и мишљење омбудсмена, ускладе пропозиције такмичења са Законом о забрани дискриминације и Законом о равноправности полова. Лига Херцеговине се обавезала да ће до идуће сезоне такмичења правилник бити измијењен, те је предузела кораке на пословима координације, у том правцу.

Иако су у Босни и Херцеговини сексуални односи припадника истог пола декриминализовани, а сви облици дискриминације на основу сексуалне оријентације изричито забрањени законом, LGBT особе се свакодневно сусрећу са стереотипима и предрасудама, а признавање њихових права зависи од отворености и спремности друштвене већине да толерише различитост и од политичке воље државних институција и функционера. У поређењу са осталим угроженим категоријама грађана, припадници LGBT популације се врло ријетко одлучују за покретање поступка пред Институцијом омбудсмена, што је вјероватно резултат страха због осуде околине и традиционалне нетрпељивости друштва и према овој категорији грађана као и јаког утицаја вјерских организација. Према сазнањима Институције омбудсмена, није било случајева дискриминације по наведеним основима који су добили судски епилог, а у периоду извјештавања регистровано је укупно 13 жалби на дискриминацију по основу друштвеног положаја, пола, и сексуалне оријентације, од чега су два предмета отворена по службеној дужности.

Један од карактеристичних примјера дискриминације по осталим основима, односно по основима који нису изричито набројани у закону односи се на начин аплицирања на јавне конкурсе у надлежности ентитетске агенције за државну управу. Подносиатеља жалбе сматра да агенција треба да поједностави поступак аплицирање на јавне функције и да равноправно третира апликације путем интернета као и оне послане поштом, јер и сама доставља одређена обавјештења кандидатима путем интернета. Омбудсмени Босне и Херцеговине су оцијенили да грађани имају право да траже од власти у Босни и Херцеговини предузимање мјера којима би се омогућило да аплицирају за посао путем интернета. Омогућавање коришћења тих услуга може се сматрати примјером добре управе, на начин да омогућава грађанима да аплицирају и равноправно учествују у конкурсима и на тај начин, уколико то сматрају прикладнијим и лакшим. У одговору на препоруку истиче се да ће агенција континуирано радити на побољшању информатичког аспекта у реализацији свих својих активности па и активности у спровођењу конкурсних процедура, што се сматра оствареном сарадњом и дијелимичном реализацијом препоруке.

Користећи се овлашћењима из Закона о забрани дискриминације, Институција омбудсмена је крајем извјештајног периода поднијела Иницијативу за измјене и допуне Кривичног закона Федерације Босне и Херцеговине, како би њиме била обухваћене и кривична дјела почињена из мржње. Ове измјене и допуне би требало да обухвате дефиницију мржње у општем дијелу Кривичног закона, квалификоване облике за одређена кривична дјела за која је предвиђена строжа кривична санкција ако је дјело почињено из „предрасуда“ и уврштавање мотивисаности предрасудама као отежавајуће околности приликом одмјеравања казне за било које кривично дјело. Такве измјене и допуне усвојене су у Кривичним законима Републике Српске и Брчко Дистрикта БиХ у 2010. години. У јануару 2013. године Парламент Федерације Босне и Херцеговине позвао је Институцију омбудсмена да учествује у раду одбора задуженог за припрему измјена и допуна Кривичног закона ФБиХ.

6.6. Илустративни примјери

Предмет Ж-СА-06-264/12

Институција омбудсмена отворила је истрагу по службеној дужности због кршења људских права и основних слобода, у вези са забраном дискриминације по основу везе са националном мањином. Наиме, три лица ромске националности избачена су из кафића у Сарајеву, а особље им је рекло да не могу бити послужени јер су Роми. Конобарица је том приликом изјавила да има наредбу од власника објекта да не услужује Роме. Издата је препорука, којом је власнику угоститељског објекта препоручено да предузме неопходне мјере како би се приликом обављања угоститељске дјелатности у потпуности поштовале одредбе Закона о забрани дискриминације у БиХ. Препорука је испоштована.

Предмет Ж-СА-06-225/12

Институцији омбудсмена обратила се група запосленика Електропреноса Босне и Херцеговине а.д. Бања Лука са жалбом на неједнак третман од Управе компаније у поступку исплате разлике плата и дневница за период од 01. 06. 2006. до 31. 12. 2009. године. Том приликом намирена су 1333 радника, од тога: 770 на основу правоснажних пресуда или вансудских нагодби, те за 563 запосленика на основу Одлуке о обрачуна и исплати разлике плате и дневница¹³, док за 76 појединаца, међу којима су и подносиоци жалбе, исплата није извршена. Издата је препорука којом се препоручује да Компанија одмах по пријему препоруке успостави сарадњу са Институцијом омбудсмена; да предузме мјере које ће резултирати једнаким третманом свих запослених; доводећи их у равноправан положај. Препорука је испоштована.

Предмет Ж-СА-06-319/12

Жалилац се обратио Институцији омбудсмена са жалбом на рад Агенције за државну службу Федерације Босне и Херцеговине, због искључивања из учешћа у јавној конкуренцији на запошљавање на позиције државних службеника у органима државне службе у ФБиХ особа које су високо образовање стекле по болоњском програму образовања. Издата је препорука, којом је препоручено да се одмах по њеном пријему прекине пракса објављивања јавних конкурса у којима се не може остварити равноправан

¹³ број 01-1958/11

третман високог образовања стеченог по болоњском програму образовања и система високог образовања заснованог на степенима стручне спреме. Препорука је испоштована.

Предмет Ж-СА-05-509/11

Жалбени наводи су се односили на инспекцијски надзор спроведен од просвјетног инспектора Кантоналне управе за инспекцијске послове Кантона Сарајево. Препорука омбудсмена је издата декану Филозофског факултета с циљем отклањања дискриминације, јер је у поступку истраге утврђено да се подносиоцу жалбе пријети отказом због обраћања Институцији омбудсмена, чиме се доводи у неповољнији положај због тога што користи законску могућност обраћања Институцији омбудсмена, а такво поступање је изричито забрањено чл. 18, 19. и 21. Закона о забрани дискриминације БиХ. Од Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву упућен је акт Институцији омбудсмена, којим је потврђено да препорука омбудсмена неће бити испоштована. Институција омбудсмена је након тога сходно овлашћењима Закона о забрани дискриминације поднијела Захтјев за покретање прекршајног поступка против Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву, као правног лица и декана Филозофског факултета Универзитета у Сарајеву, као одговорног лица у правном лицу јер постоји основана сумња да су пропустили да поступе по препоруци омбудсмена Босне и Херцеговине, којом је препоручено Филозофском факултету Универзитета у Сарајеву и декану Филозофског факултета у Сарајеву да поништи рјешење „Упозорење пред отказ“. У прекршајном поступку, након улагања жалбе на првостепено рјешење којим је утврђена одговорност окривљених, другостепени суд је вратио предмет на поновно разматрање.

Предмет Ж-СА-06-446/12

Жалбени наводи су се односили на дискриминирајуће одредбе формулара Завода за трансфузијску медицину ФБиХ. Предмет је закључен издавањем препоруке Заводу за трансфузијску медицину ФБиХ да уведе у примјену нови формулар, односно Сагласност даваоца крви или крвних састојака, сходно Правилнику о засебним техничким захтјевима за крв и крвне састојке, донесен 2011. године, а након чега је Завод доставио информацију да је она испоштована.

Предмет Ж-СА-06-405/12

Жалбени наводи су се односили на Одлуку о платама и накнадама у органима управе Општине Доњи Вакуф, усвојену на сједници одржаној 30. 03. 2012. године, чији чланови 6. и 16. нису у складу са Законом о платама и накнадама у органима власти Федерације Босне и Херцеговине и Законом о забрани дискриминације БиХ.¹⁴ Након окончања поступка истраге, Институција омбудсмена је упутила препоруку Општинском вијећу Општине Доњи Вакуф да преиспита донесену Одлуку о платама и накнадама у органима

¹⁴ У жалби се наводи да је амандманом 2, усвојеним од Општинског вијећа, члан 6. измијењен на начин да је за радно мјесто општински начелник, платни разред I, умјесто коефицијента 9, утврђен коефицијент 7,80, са образложењем да општинском начелнику не припада коефицијент као министру у Влади ФБиХ, већ да му као изабраном званичнику припада коефицијент као посланику у Парламенту ФБиХ, те сходно томе коефицијент 7,80. Амандманом 3 је у члану 16 за радно мјесто помоћника начелника, платни разред II, коефицијент 5,70 измијењен на коефицијент 4,60, уз образложење да помоћнику начелника припада коефицијент као руководећим државним службеницима. У жалби је истакнуто да све општине на подручју Средњобосанског кантона које су усвојиле Одлуку о платама и накнадама у органима управе (Травник, Горњи Вакуф-Ускопље, Нови Травник и Фојница) регулишу коефицијенте за плату како је предложено од овлашћеног предлагача и то коефицијент 9 за општинског начелника и коефицијент 5,70 за помоћника начелника, те да су у том смислу општински начелник и помоћници у Општини Доњи Вакуф дискриминирани.

управе Општине Доњи Вакуф у дијелу који се односи на коефицијенте за обрачун плата општинског начелника и помоћника начелника, а с циљем поштовања принципа “иста плата за исто радно мјесто” и отклањања дискриминације општинског начелника и помоћника општинског начелника Општине Доњи Вакуф, у односу на општинске начелнике и помоћнике општинских начелника других општина у Средњобосанском кантону. Препорука је испоштована. Општинско вијеће је на сједници донијело Одлуку о измјени Одлуке о платама и накнадама у органима управе Општине Доњи Вакуф.

Предмет Ж-СА-06-971/11

Подносилац жалбе је тражио заштиту права на слободу националног опредјељења и забрану дискриминације.¹⁵ Институција омбудсмена је издала препоруку министру одбране Босне и Херцеговине да предузме све мјере и активности како би се отклонила дискриминирајућа пракса на основу припадности ентитеским војскама прије интеграције у Оружане снаге БиХ, те да се сва лица доведу у равноправан положај без обзира из које ентитеске војске долазе, те да им се обезбиједи право на национално опредјељење; да се постојећи начин вођења евиденције унаприједи како би се спријечила дискриминација и уклонила могућност повреда људских права припадника Оружаних снага БиХ, а посебно у сегменту самог статуса, те да се обезбиједи да евиденција не представља препреку напредовања у служби; да се израчуна степен ризика који Министарству одбране БиХ евентуално пријети од лица која би захтијевала промјену статуса а припадала су одређеним ентитеским компонентама, иако нису оне националности за које се претпоставља припадност компоненти; да о свим предузетим мјерама и активностима извјесте Институцију омбудсмена. Институција омбудсмена је запримила изјашњење министра одбране БиХ, у којем се наводи да су прихваћене препоруке Институције омбудсмена и достављен акт у којем се налаже свим организационим јединицама МОБиХ, Заједничком штабу ОСБиХ да поступају у складу са препорукама Институције омбудсмена.

Предмет Ж-СА-06-940/11

Институција омбудсмена за људска права Босне и Херцеговине одлучила је да по службеној дужности, у складу са члановима 2. и 23. Закона о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине¹⁶, покрене истрагу у вези са Јавним огласом за избор и именовање чланова Одбора државне службе за жалбе који је објавила Агенција за државну службу Босне и Херцеговине. Савјет министара Босне и Херцеговине је на 156. сједници, одржаној 28. 07. 2011. године, на предлог Генералног секретаријата, утврдио текст Јавног огласа за избор и именовање чланова Одбора државне службе за жалбе. Као један од општих услова конкурса наведен је услов да је кандидату престала правна посљедица пресуде за кривично дјело насиља у породици, изречене правоснажном судском пресудом, у складу са кривичним законима, а сходно члану 22. Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине¹⁷, тачка ф)¹⁸. Формулација члана 22, став 1, тачка ф)

¹⁵ У току истражног поступка у предмету је издата препорука П-175/11, од 21.11.2011.године, Министарству одбране Босне и Херцеговине и Заједничком штабу Оружаних снага Босне и Херцеговине да одмах успоставе сарадњу са Институцијом омбудсмена на начин прописан Законом о омбудсмену за људска права Босне и Херцеговине и да најкасније у року од седам дана доставе изјашњење и сву релевантну документацију тражену актом од 16.09.2011. и 21.10.2011. године.

¹⁶ “Службени гласник БиХ”, бр. 32/00, 19/02, 35/04 и 32/06

¹⁷ “Службени гласник БиХ”, бр. 19/02, 35/03, 4/04, 17/04, 26/04, 37/04, 48/05, 2/06, 32/07 и 43/09

Закона о државној служби у институцијама Босне и Херцеговине, осим што је створила правну несигурност, из разлога што кандидати који нису починили кривично дјело насиља у породици и који нису осуђени не могу доказати да испуњавају услове конкурса, у супротности је са одредбама Закона о кривичним поступцима и Кривичног закона који су на снази у Босни и Херцеговини. Оваква одредба такође је подигла питање могућег постојања дискриминације на основу пола, јер статистички подаци указују да су жртве насиља у породици углавном жене и дјеца, а починиоци насиља у породици особе мушког пола.¹⁹ По окончању истражног поступка издата је препорука да Министарство правде Босне и Херцеговине по хитној процедури упути иницијативу за измјене и допуне Закона о државној служби БиХ. Министарство правде Босне и Херцеговине је актом од 01.06.2012. године Институцију омбудсмена обавијестило да је окончана процедура у вези са препоруком П-176/11, од 18.11.2011. године, у смислу брисања тачке ф) члана 22, става 1. Закона о државној служби БиХ и да је текст Закона о измјени Закона о државној служби у институцијама БиХ објављен у „Службеном гласнику БиХ“, број 40/12 од 28.05.2012. године, а што је потврђено и увидом у текст.

Предмет Ж-БЛ-06-292/12

Подноситељка жалбе се обратила Институцији наводећи као разлог обраћања прекршајни поступак који се против њеног супруга због насиља у породици води пред Основним судом Бањалука. Затражено је изјашњење Суда о наводима садржаним у жалби, када је Суд навео да рјешава предмете по хронолошком реду рјешавања старих предмета. Омбудсмени су у конкретном случају оцјењивали однос између општер интереса равноправног рјешавања заостатака и појединачног интереса који се огледа у веома тешком породичном стању подносиољке жалбе које је пријетило ескалацијом. Утврђујући превагу појединачног интереса подносиољке жалбе и њене малољетне дјеце, омбудсмени су издали препоруку Суду дана 30. 07. 2012. године да предмет приоритетно узме у рад. Суд је доставио одговор у којем је обавијестио Институцију омбудсмена да је у поменутом предмету заказао усмени претрес, чиме је предмет ријешен као позитиван.

Предмет Ж-БЛ-06-435/10

Подноситељка жалбе обратила се Институцији захтјевом за мониторинг судског поступка пред Основним судом Бањалука. У питању је парнични поступак по тужби подносиољке жалбе против послодавца, а који се односи на мобинг на радном мјесту. Поменути предмет до данас није окончан. Имајући у виду вријеме подношења тужбе до данас, уочено је кршење члана 6. став 1. ЕКЉП-а (право на суђење у разумном року). Међутим, уважавајући специфичност предмета (промјена поступајућег судије, велики број свједока, затрпаност суда бројним предметима) може се приметијети да је суд у конкретном предмету у оквиру својих могућности редовно заказивао наставке рочишта, детаљно испитивао свједоке и изводио доказе. У извјештајном периоду, представници Институције омбудсмена нису имали опструкције у вршењу свог мандата, са било које стране.

¹⁸ “ф) да су према њему престале правне посљедице пресуде за кривично дјело насиља у породици, изречене правоснажном судском пресудом, у складу са кривичним законима;”

¹⁹ „Статистички подаци о насиљу у породици”, које је сачинио Џендер центар Федерације Босне и Херцеговине и који се могу пронаћи на интернетској страници Џендер центра ФБиХ

Предмет Ж-СА-06-402/12

Жалиоцу је онемогућено да почне радити у ИП „Криваја“ д.о.о. Завидовићи – у стечају, у складу са Уговором о раду, због чланства у Самосталном синдикату шумарства, прераде дрвета и папира Босне и Херцеговине. Наиме, иако су, према жалбеним наводима, директор ДЦ „Енергетика и одржавање“ и в.д. директора ИП „Криваје“ више пута исказивали потребу за радним ангажманом А.В., он није, због сталних притисака представника новоформираног Синдиката ИП „Криваје“ до дана подношења жалбе ступио на рад. У прилог тврдњи достањена је и фотокопија одлуке Синдикалне организације ИП „Криваја“, Синдиката графичких, издавачких и медијских радника под бројем, 05/12 од 13.01.2012. године упућене Управи ИП „Криваја“, у којој стоји да А.В. не може бити позван на посао све док се не запосле сви радници ИП „Криваје“. Дана 02.11.2012. године издате су препоруке, и то како слиједи: стечајном управнику, П-191/12, да предузме активности које ће резултирати довођењем А.В. у једнак положај са осталим запосленицима који са ИП „Криваја“ - у стечају имају потписан уговор о раду; в.д. генералног директора, П-192/12, да по пријему ове препоруке успостави сарадњу са Институцијом омбудсмена; Синдикалној организацији ИП „Криваја“ синдиката графичких, издавачких и медијских радника, П-193/12, да поништи Одлуку број 05/12 од 13.01.2012. године којом се Управи ИП „Криваја“ забрањује позивање А.В. на посао до запошљавања свих радника ИП „Криваја“. Дана 06.12.2012. године Институција омбудсмена запримила је изјашњење стечајног управника на препоруку П-191/12 у којем стоји да ће послодавац, с обзиром на поступак пред Општинским судом у Зеници који се води по тужби А.В. против ИП „Криваја“ доо Завидовићи – у стечају, поступити у складу са донесеном пресудом. Дана 19.12.2012. године Општински суд у Зеници донио је пресуду број 43 О Рс 067453 12 Рс којом се тужени обавезује да А.В. омогући рад по основу Уговора о раду, напријед наведени број. У образложењу пресуде, између осталог, стоји да тужилац, због чињенице да је био члан синдиката, не смије стављен у неповољнији положај у односу на друге запосленике, нити Синдикат може условљавати туженог као послодавца да неког од запосленика не ангажује у складу са уговором о раду, јер то није улога синдиката који је институција која треба да штити интересе запосленика. Поступак је у току.

Предмет Ж-БЛ-06-402/12

Омбудсмени су имали прилику да својом препоруком утичу на измјену општег подзаконског акта, тачније Правилника о распореду такси возила на такси стајалиштима, критеријумима за ред првенства у распоређивању такси возила на такси стајалиштима и рангирању кандидата на листи приоритета за распоред на такси стајалишта. Спорним правилником било је предвиђено да се дјеца таксиста бодују више него кандидати који то нису, иако се кандидују за исто мјесто а једнако испуњавају остале формалне услове за обављање такси службе. Након спроведене истраге пред Институцијом омбудсмена, утврђено је да је једна категорија грађана фаворизована у односу на другу, што представља давање предности засновано на једном од забрањених основа из члана 2. Закона о забрани дискриминације у Босни и Херцеговини, па је издата препорука да се измијени спорни правилник, а да једини критеријум за попуњавање упражњеног такси мјеста буде редослијед поднесених захтјева за распоред на такси стајалиште. Препорука је испоштована, што је доказано достављањем копије измијењеног правилника.

Предмет Ж-БЛ-06-763/12

У остваривању свог мандата, Институција омбудсмена сарађује и са организацијама цивилног друштва које се баве заштитом људских права. Подносиоца жалбе, заступана по пуномоћнику „Ваша права БиХ“, обратила се 26. 10. 2012. године наводећи да је лице са инвалидитетом и да треба да добије национално спортско признање с обзиром да је 1984. године на Европском првенству, као члан атлетске репрезентације слијепих и слабовидних СФРЈ, освојила сребрну медаљу. У току истраге по жалби утврђено је да она испуњава услове за признавање права на ово признање, па ће надлежном министарству бити упућена препорука да јој се поменуто признање додијели, јер је утврђено да би га добила да није лице са инвалидитетом.

VII МЈЕРЕ ЗА ЈАЧАЊЕ КАПАЦИТЕТА ЗА ЗАШТИТУ ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Иако је законом из 2009. године предвиђена обавеза постојања посебне буџетске ставке за рад Одјела за елиминацију свих облика дискриминације, то се до данас, дакле ни четири године након прописивања законске обавезе, није десило. Ограничавање финансијских и кадровских капацитета Одјела није значајније утицало на рад појединачним жалбама грађана, али је ограничило вршење других законом повјерених надлежности којима би стандарди људских права у земљи били доведени на ниво развијенијих европских земаља.

У настојању остваривања стварне једнакост у друштву, државни органи могу предузети и одређене мјере које се неће сматрати дискриминацијом ако су усмјерене на исправљање већ постојећих неједнакости. Такве мјере се називају позитивним или афирмативним. Мјере позитивне дискриминације односе се нарочито на припаднике угрожених група, као што су: лица са инвалидитетом, националне мањине, жене, труднице, омладина, стара лица, жртве рата и слично. Институција омбудсмена је радећи на појединим предметима била у прилици да идентификује и препоручи мјере позитивне дискриминације, а у наредном периоду биће неопходно извршити ревизију различитих закона и подзаконских аката како би се остварила *de facto* равноправност између група које су историјски биле обесправљене, што је обавеза и према међународним конвенцијама и стандардима.

У периоду који предстоји, а под претпоставком обезбјеђења адекватних капацитета, Институција омбудсмена ће се такође фокусирати на прикупљање и анализу статистичких података, мониторинг и учешће у процесима као пријатељ суда (*amicus curiae*), и спровођење истраживања у области дискриминације, јер је ова обавеза прописана Законом о забрани дискриминације као и међународним актима у овој области. У овом процесу неопходно је упознавање са компаративним искуствима те остваривање сарадње са свим другим институцијама и правним лицима у БиХ која имају податке о случајевима дискриминације, а првенствено са правосуђем, невладиним организацијама, министарствима и центрима за бесплатну правну помоћ.

Анализа закона и предлагање законских и других рјешења надлежним институцијама Босне и Херцеговине је нарочито осјетљива активност, с обзиром да предложена рјешења могу имати политичке импликације или захтијевати знатна буџетска издвајања. Циљ ових активности би у сваком случају био да се помогне законодавним органима на свим нивоима власти у Босни и Херцеговини, указујући на дијелове правног оквира који су проблематични са аспекта заштите једнакости, а са циљем постизања усклађености са условима који за Босну и Херцеговину у тој области произлазе из правне тековине Европске уније.

Чланом 8. Закона о забрани дискриминације прописане су надлежности Министарства за људска права и избјеглице Босне и Херцеговине у спровођењу Закона о забрани дискриминације. Омбудсмени констатују да наведено министарство није успоставило централну базу података за почињена дјела дискриминације нити је донијело правилник о начину прикупљања података о предметима дискриминације у остављеном законском

року од 90 дана. Очекује се да ће Правилник о начину прикупљања података у предметима дискриминације бити усвојен током марта 2013, након чега ће бити организована обука за све нивое администрације у БиХ у вези са достављањем података о дискриминацији надлежном Министарству за људска права и избјеглице БиХ, у којој ће Институција омбудсмена активно учествовати.

Коначно, омбудсмени констатују да је у погледу одговарања на дописе и пружања тражених информација сарадња са институцијама на свим нивоима власти на задовољавајућем нивоу, док би број испоштованих препорука морао бити већи. Институција омбудсмена је превентивни механизам заштите људских права а поштовање њених препорука је првенствено у интересу органа јавне власти јер представља најбољу гаранцију да неће доћи до скупих и штетних процеса и накнада против државе по пресудама Европског суда за људска права у Стразбуру. У сврху обезбјеђивања што већег броја испоштованих препорука, што осликава ниво досегнуте културе људских права, неопходно је размотрити успостављање парламентарног надзора над извршењем препорука омбудсмена, било формирањем посебног тијела/комисије, било одржавањем тематских сједница посвећених искључиво овој теми.